

Avdelning
Juridiska avdelningen
Handläggare
Carl Braunerhielm
08-563 085 38
carl.braunerhielm@uka.se

Datum
2024-01-09

Reg.nr
31-00155-23

Lunds universitet
Rektor

Anmälan mot Lunds universitet angående vilandeförklaring av ett disputationsärende

Beslutet i sammanfattning: Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har mottagit en anmälan mot Lunds universitet som gäller hanteringen av en doktorands disputation. Doktoranden anmäldes för plagiering till Nämnden för prövning av oredlighet i forskning (Npof) av sin tidigare huvudhandledare. När detta blev känt för lärosätet inleddes ett disciplinärende om vilseledande vid bedömning av studieprestation. Vidare beslutade dekanen vid doktorandens fakultet att ställa in disputationen och vilandeförklara ärendet.

Motiveringen av beslutet att ställa in disputationen visar att dekanen ansett att det är Npof:s bedömning av om plagiering förekommit eller inte som var avgörande för att doktorandens studieprestation skulle kunna bedömas. Lunds universitet har i sitt yttrande till UKÄ uppgett att rektor har avstått från vidare handläggning av disciplinärendet ”i enlighet med principen om att samma fråga inte ska prövas i flera olika instanser”. Samma princip har åberopats i yttrandet som skäl för att ställa in disputationen. Lunds universitet tycks alltså mena att lärosätet på grund av litis pendens var förhindrat att pröva examinations- och disciplinärendena innan Npof hade avgjort om plagiering förekommit eller inte.

UKÄ konstaterar att den prövning som skulle göras i ärendena inte avsåg samma sak. Det måste också beaktas att det är fråga om olika slags myndigheter som ska tillämpa olika rättsregler. Npof skulle främst bedöma om plagieringen var av sådan art att oredlighet i forskning förelåg, dvs. en allvarlig avvikelse från god forskningssed i form av plagiering som begåtts med uppsåt eller av grov oaktsamhet vid planering, genomförande eller rapportering av forskning. Betygsnämnden skulle bedöma doktorandens studieprestation. Disciplinnämnden skulle ta ställning till om doktoranden försökt att vilseleda när studieprestationen skulle bedömas.

Mot den bakgrunden är det inte möjligt att upprätthålla någon princip om att disciplinnämnden och betygsnämnden vid Lunds universitet skulle ha varit bundna av Npof:s bedömning av plagieringen. Det kan tilläggas att det inte heller finns några föreskrifter i lag eller annan författning som ger stöd för ett antagande om en sådan bundenhet. En följd av detta är att en pågående prövning hos Npof inte hade hindrat att Lunds universitet prövade sina ärenden.

Trots att det inte fanns något formellt hinder mot att Lunds universitet prövade sina ärenden kan det hävdas att det vore olyckligt om universitetet och Npof kom fram till olika slutsatser. Ett ärende får dock vilandeförklaras endast om det är oundgängligen nödvändigt för att avgörandet ska grundas på ett tillfredsställande underlag. Som

konstaterats var det i detta fall fråga om olika myndigheter som skulle tillämpa olika rättsregler och göra olika prövningar. Med hänsyn till det och till doktorandens intresse av och förvaltningslagens krav på snabb handläggning, ifrågasätter UKÄ att det var oundgängligen nödvändigt att vilandeförklara ärendena.

Med tanke på de komplicerade juridiska bedömningar och övriga överväganden som krävs på grund av de nationella regelverken, avstår UKÄ från att kritisera Lunds universitet. UKÄ utgår från att universitetet beaktar de uttalanden UKÄ gör i detta ärende i liknande fall i framtiden.

Anmälan

AA och BB, doktorandombud vid Lunds doktorandkår, har den 17 mars 2023 anmält Lunds universitets hantering av doktoranden NNs disputation till UKÄ. I anmälan uppger de sammanfattningsvis följande.

NN antogs till utbildning på forskarnivå vid Lunds universitet och blev anställd som doktorand vid Malmö universitet i januari 2018. Under sommaren 2022 fick NN reda på att handledaren hade anmält honom för plagiering till Npof. Den 22 september 2022 beslutade Lunds universitet att vilandeförklara NNs disputation till dess anmälan mot honom hade avgjorts av Npof. Anmälan mot NN avskrevs av Npof den 14 oktober 2022. Den 28 oktober 2022 upphävde Lunds universitet vilandeförklaringen och beslutade att datum för NNs disputation skulle bli den 27 januari 2023. Den 8 december 2022 anmälde handledaren på nytt NN för plagiering till Npof. Lunds universitet beslutade den 23 januari 2023 (dnr STUD 2022/6483) att återigen vilandeförklara examinationen i väntan på Npof:s beslut.

NN framför att hans examination har skjutits upp på obestämd tid och det kan ta ett år eller längre innan Npof fattar sitt beslut. Han anser att Lunds universitets hantering riskerar att etablera en praxis där en doktorands examination kan förhalas av en extern part genom grundlösa anmälningar.

Utredning

Lunds universitets beslut om vilandeförklaring den 23 januari 2023

Av Lunds universitets senaste beslut om vilandeförklaring framgår bland annat följande under rubriken "Bakgrund". Efter att den första vilandeförklaringen hävdades uppmanades den nuvarande huvudhandledaren att se till att en klagande sammanställning av doktorandens del i arbetet togs fram för att skapa förutsättningar att fatta beslut i disputationsärendet. Efter att sammanställningen kommit in till fakulteten fattade vicedekanan beslut om att disputation skulle ske den 27 januari 2023.

Den andra anmälan till Npof skickades även till opponenter för disputationen som meddelade att hon mot bakgrund av anmälan inte längre ansåg sig kunna genomföra sitt uppdrag. Doktoranden och huvudhandledaren tydliggjorde att de önskade fullfölja den

planerade disputationen på utsatt datum. Opponenten ombads då att ompröva sin inställning mot bakgrund av den sammanställning av doktorandens arbete som lämnats in till fakulteten i hopp om att beskrivningen där skulle kunna tydliggöra vad som varit doktorandens eget arbete och vad den tidigare huvudhandledaren bidragit med utan att ta ställning till frågan om plagiering, som Npof ska pröva. Betygsnämndsledamöterna ombads också att yttra sig. En av betygsnämndens ledamöter ansåg sig kunna genomföra sitt uppdrag på ett fullgott sätt trots anmälan. Opponenten, två av de ordinarie ledamöterna i betygsnämnden och suppleanten svarade däremot att sammanställningen av doktorandens arbete och den tidigare handledarens Npof-anmälan mot doktoranden i stora delar motsäger varandra, samt att de inte kan se hur ett klagörande av vad som är doktorandens del i arbetet skulle kunna ske i samband med disputationen utan en föregående prövning av plagieringsfrågan.

NN informerades om resultatet av de inkomna yttrandena och gavs möjlighet att lämna synpunkter. Hans synpunkter var bland annat att Npof:s prövning rör plagiering och inte har någon bäring på frågan om bedömningen av studieprestationen samt att om det funnits anledning att misstänka plagiering av den typ som skulle kunna påverka examinationen, så borde det gjorts en officiell anmälan till disciplinnämnden enligt 10 kap. högskoleförordningen (1993:100), HF, men någon sådan anmälan har inte gjorts. Han framförde även att Npof:s handläggning kan ta flera år och att vänta på deras beslut innebär i praktiken att hindra honom från att få sin rätt till examination tillgodosedd.

Som skäl för Lunds universitets beslut att vilandeförklara disputationsärendet angavs bland annat följande.

”Utredningen i ärendet har visat att den tydlighet avseende vilka delar av avhandlingen som doktoranden försvarar som sitt eget arbete, som är en förutsättning för att kunna genomföra en korrekt bedömning av en doktorands studieprestation, inte föreligger, samt att ett tydliggörande i denna fråga kräver att plagieringsfrågan avgörs först. Eftersom plagieringsfrågan ska bedömas av Npof, är det oundgängligen nödvändigt att ställa in disputationen i väntan på ett avgörande från Npof för att bedömningen ska vila på ett tillfredsställande underlag.

[...]

Tidsutdräkten är relevant, eftersom en väldigt utdragen process skulle kunna få så långt gående konsekvenser för doktoranden att de helt berövar honom hans rätt till examination. Fakulteten bedömer i dagsläget att det inte är helt omöjligt att Npof skulle kunna fatta beslut innan sommaren och att en sådan tidsutdräkt inte i sig skulle innebära att doktoranden ska anses ha berövats sin rätt till examination.”

Frågor till Lunds universitet

UKÄ har begärt att Lunds universitet besvarar följande frågor.

1. Av Lunds universitets beslut om vilandeförklaring den 23 januari 2023 framgår att universitetet anser att det varit oundgängligen nödvändigt att ställa in

disputationen eftersom plagieringsfrågan ska bedömas av Npof. Av 10 kap. 1 § HF framgår dock att disciplinära åtgärder får vidtas mot studenter som försöker vilseleda när en studieprestation ska bedömas. En sådan typ av vilseledande är plagiering. Av 10 kap. 9 § HF framgår att grundad misstanke om sådan förseelse som anges i 1 § skyndsamt ska anmälas till rektor.

- a. Redogör för om lärosätet anser att det finns grundad misstanke om plagiering och i så fall anledningen till att misstanken inte anmälts till rektor.
  - b. Om lärosätet anser att grundad misstanke om plagiering inte finns, redogör för anledningen till att det varit oundgängligen nödvändigt att vilandeförklara disputationen (jfr JO 2009/10 s. 76).
2. I JO 2009/10 s. 76 uttalar JO att en fördröjning av handläggningen i ett ärende på grund av ett domstolsavgörande av vägledande betydelse som regel endast bör godtas om det väntade avgörandet i högre instans är mycket nära förestående. UKÄ noterar att disputationen har varit vilandeförklarad i två omgångar, den 22 september 2022 – 28 oktober 2022 och sedan den 23 januari 2023. Lunds universitet ombeds att kommentera vilandeförklaringarna utifrån JO:s uttalande.

Lärosätets yttrande

Lunds universitet har uppgett i huvudsak följande.

Några inledande kommentarer innan frågorna besvaras

Lunds universitet välkomnar doktorandombudsmannens beslut att lyfta frågan om hur den typ av ärende som det är fråga om här ska hanteras. Doktorandernas dubbla och utsatta roll som både oerfarna forskare och studenter skapar osäkerhet rörande frågan om hur lärosätena ska hantera en anmälan om plagiering som både kan falla inom Npof:s och en disciplinnämnds behörighet. Det har krävts grundliga överväganden, samt en omfattande och noggrann rättsutredning för att fatta det beslut som doktorandombudsmannen klagat på. Rättsutredningen och övervägandena har lett till bedömningen att det varit oundgängligen nödvändigt att skjuta upp den aktuella disputationen under de förutsättningar som förelåg vid beslutstillfället och, som framgår av svaren på UKÄ:s frågor, anser Lunds universitet att beslutet varit välgrundat och rättssäkert.

Lunds universitet har också löpande hållit ärendet under bevakning med avsikt att ompröva vilandeförklaringen så snart förutsättningar för detta inträder. I skrivande stund pågår omprövning av vilandeförklaringen mot bakgrund av det sakkunnigutlåtande som inhämtats i Npof-ärendet.

1a. Det finns grundad misstanke om plagiering och misstanken har anmälts till rektor

Den anmälan om plagiering som ligger till grund för det av UKÄ nu granskade beslutet inkom till Lunds universitet den 8 december 2022. Enligt anmälan var delar av den avhandling som hade publicerats i samband med kungörandet av den inställda disputat-

ionen plagierade från den tidigare huvudhandledarens, tillika anmälaren, arbeten. Åberopade bevis för den påstådda plagieringen var bifogade. Plagiering är en typ av vilseledande vid prov, som enligt 10 kap. 1 § HF kan leda till disciplinära åtgärder.

Av 10 kap. 9 § HF framgår att rektor är behörig att ta emot anmälningar om plagiering som utgör vilseledande vid prov. Anmälan har alltså inkommit till en behörig instans. Vem som får anmäla står inte uttryckligen i HF. Det är emellertid en etablerad tolkning av förordningen att i princip vem som helst får anmäla (se Hans-Heinrich Vogel, Förfarandet i disciplinärenden enligt högskoleförordningen, några förvaltningsrättsliga frågor, s. 4). I det aktuella fallet anmäldes inte doktoranden av vem som helst, utan av sin före detta huvudhandledare. Detta är en person som haft rollen som lärare i förhållande till doktoranden och som dessutom samarbetat med doktoranden i projekt som var planerade att leda till sampubliceringar.

Det råder därmed ingen tvekan om att den tidigare handledarens anmälan till Lunds universitet utgör en anmälan om misstanke om plagiering till rektor i den mening som avses i 10 kap. 9 § HF. Eftersom anmälan också hade skickats till Npof och Lunds universitet i enlighet med 6 § lagen (2019:504) om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning, LGO, varit skyldigt att överlämna ärendet till Npof har universitetet i enlighet med principen om att samma fråga inte ska prövas i flera olika instanser avstått från vidare handläggning av disciplinärendet. Tyvärr fattades inte något formellt beslut om detta, men som framgår på sidan 79 i JO 2009/10 s. 76, krävs inte ett uttryckligt förordnande om ärendets vilandeförklaring när det de facto kan sägas röra sig om en sådan.

Frågan om en misstanke är grundad har endast relevans för frågan om det finns en skyldighet att anmäla enligt 10 kap. 9 § HF. Eftersom misstanken redan är anmäld av den tidigare huvudhandledaren och ärendet därmed redan är anhängiggjort saknar frågan om huruvida misstanken är grundad relevans i det nu aktuella ärendet.

Det kan dock i sammanhanget ändå konstateras att gränsen för vad som är en grundad misstanke är så låg att en misstanke med mycket tunt faktaunderlag kan räcka för att det ska uppstå en skyldighet att anmäla. I det här fallet bestod anmälan, som tidigare nämnts, av ett omfattande underlag med åberopade bevis från en person som universitetet förordnat som huvudhandledare och som därmed varit i lärarställning i förhållande till doktoranden. Huvudhandledarens påståenden om vilket material som doktoranden fått från honom kan därmed inte omedelbart utan föregående utredning lämnas utan avseende. Det råder därmed inga tvivel om att anmälan når upp till det lågt ställda kravet att misstanken ska vara grundad.

Mot bakgrund av hur fråga 1a. formulerats är det nödvändigt att klargöra två omständigheter. Den första omständigheten, som är viktig att ta i beaktande, är att den prövning som lett till det beslut som doktorandombudsmannen nu klagat över inte har meddelats inom ramen för disciplinärendet, utan i ett ärende rörande schemalagningen av en

disputation och avser en bedömning av förutsättningarna för en rättssäker prövning av doktorandens studieprestation i samband med disputationen. Den andra omständigheten som behöver understrykas är att det aktuella beslutet har fattats i förhållande till en helt annan typ av krav – som till skillnad mot kravet på grundad misstanke är ett mycket högt ställt krav – det vill säga kravet att åtgärden ska ha varit oundgängligen nödvändig.

1b. Det har varit oundgängligen nödvändigt att ställa in disputationen i väntan på Npof:s beslut (jfr JO 2009/10 s. 76)

Principen om att samma fråga inte ska prövas i flera olika instanser är en allmän processrättslig princip och dess tillämplighet inom förvaltningsrätten är etablerad (se JO 2009/10 s. 76, på sidan 79). I det nu aktuella fallet var den från den tidigare huvudhandledaren inkomna anmälan av betydelse för tre olika ärenden vid tre olika instanser. För det första skapade anmälan en skyldighet för Lunds universitet att i enlighet med 6 § LGO överlämna ärendet till Npof för prövning. För det andra innebar anmälan att en misstanke om vilseledande vid prov lämnats in till rektor och en sådan ska utredas av rektor och eventuellt prövas i disciplinnämnden. För det tredje påverkade anmälan förutsättningarna för betygsnämnden att göra en rättssäker bedömning av doktorandens studieprestation.

I enlighet med 6 § LGO överlämnade Lunds universitet anmälan av misstanken om plagiering till Npof. I enlighet med principen om att samma fråga inte ska prövas i flera olika instanser hindrades därigenom rektor från att pröva anmälan om plagiering inom ramen för disciplinärendet. Att låta disciplinärendet vila ligger i doktorandens intresse, eftersom en fortsatt utredning av rektor hade inneburit att doktoranden fått svara på anklagelserna i två olika instanser. Att notera är emellertid att om Npof skulle komma fram till slutsatsen att doktoranden gjort sig skyldig till plagiering i avhandlingen kommer rektor alternativt disciplinnämnden att behöva ta ställning till frågan om det också är bevisat att plagieringen inneburit vilseledande vid prov och om disciplinära åtgärder i så fall ska vidtas i ärendet. Om doktoranden istället frias från misstankarna kommer rektor att behöva fatta beslut om att lämna anmälan som skickats in till Lunds universitet utan vidare åtgärd.

Lunds universitet vill härmed återigen understryka att det beslut som doktorandombudsmannen nu har klagat över inte rör Npof-ärendet eller disciplinärendet, utan frågan om förutsättningarna för att genomföra en rättssäker prövning av doktorandens studieprestation i samband med disputationen. I samband med förberedelserna inför disputationen konstaterade två av betygsnämndsledamöterna och suppleanten att misstankarna om plagiering hindrade dem från att göra en korrekt bedömning av doktorandens studieprestation. Även opponenter uppgav sig vara förhindrad att genomföra sin roll i examinationen på grund av misstankarna och förklarade att hon därmed skulle bli tvungen att begära att bli entledigad från sitt uppdrag om disputationen genomfördes innan plagieringsfrågan blivit avgjord.

Eftersom det kunde konstateras att misstankarna hindrade en korrekt materiell prövning av studieprestationen och en korrekt materiell prövning krävs för att examinationen ska anses genomförd på ett rättssäkert sätt bedömde dekanen att det var oundgängligen nödvändigt att ställa in disputationen i väntan på Npof:s beslut. Beslutet fattades i enlighet med en etablerad praxis att avvakta med examinationer i syfte att säkra materiellt korrekta bedömningar och undvika omprövningar i efterhand på grund av plagiering (se Hans-Heinrich Vogel, Förfarandet i disciplinärenden enligt högskoleförordningen, några förvaltningsrättsliga frågor, sidan 12).

2. Handläggningstiden är utifrån JO:s uttalande förenlig med 9 § förvaltningslagen

Skälet till att ställa in disputationen och vilandeförklara beslutet att sätta ut en ny tid för disputationen påverkar bedömningen av frågan om fördröjningen av handläggningen i ärendet varit förenlig med 9 § förvaltningslagen (2017:900), FL. Medan det redan av skälen till Lunds universitets beslut klart framgår att vilandeförklaringen varit oundgängligen nödvändig, konstateras på sidan 79 i JO 2009/10 s. 76 att det inte framgår av beslutsskälerna i det granskade polisärendet varför vilandeförklaringen varit oundgängligen nödvändig:

”Jag kan emellertid för min del inte se att ett slutligt domstolsavgörande skulle vara av sådan vägledande betydelse för – eller annars ha ett sådant samband med – prövningen av Kenneth J:s senare ansökan att det på grund härav funnits anledning till uppskov.”

I JO-ärendet hade polismyndigheten vilandeförklarat prövningen av en ansökan i väntan på att en tidigare inskickad ansökan, som rörde helt andra omständigheter, slutligt skulle avgöras i högre instans. I det nu aktuella ärendet vid Lunds universitet är det fråga om samma anmälan som påverkar prövningen i tre olika första instanser, som alla skulle haft en simultan och överlappande utredningsskyldighet om inte ärendet vilandeförklarats. Det är Lunds universitets uppfattning att denna skillnad gör att ett beslut av den typ som Lunds universitet fattat i det aktuella fallet inte berörs av JO:s konstaterande rörande polisärendet att:

”En *sådan* fördröjning bör som regel för övrigt endast godtas om det väntade avgörandet i *högre instans* är mycket nära förestående. [kursivering tillagd]”

Därmed kan avgörande betydelse inte heller fästas vid att en fördröjning av beslut i polisärendet på drygt ett år och nio månader lett till kritik. Det är dock värt att poängtera att den tidsutdräkt som kritiserats av JO är avsevärt längre än den sammanlagda längden av de två perioder som nämns i fråga 2. Lunds universitet anser däremot att ingen av de angivna perioderna under vilka doktoranden fått vänta på att få en tid fastställd för disputation hittills inneburit en fördröjning utöver det som varit oundgängligen nödvändigt.

Doktorander har inte rätt att själva välja tidpunkt för disputationen. Tidpunkten beslutas av myndigheten i enlighet med en fastställd handläggningsordning när förutsättningarna

för beslut föreligger. I det första beslutet konstaterades att det inte förelåg förutsättningar för att fastställa den tidpunkt för disputationen som doktoranden själv hade föredragit. Den dryga månad som doktoranden fick vänta på att förutsättningarna skulle infrias utgör inte någon orimlig handläggningstid med tanke på den utredning som behövde göras. Disputationen schemalades till det första möjliga tillfället efter att förutsättningarna för att hålla disputationen uppfyllts – utan någon onödig tidsutdräkt.

Samma förhållande råder rörande det nu aktuella beslutet om man beaktar tiden fram till dags dato och överskådlig tid framåt. 9 § FL föreskriver att "[e]tt ärende ska handläggas så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt *utan att rättssäkerheten eftersätts* [kursivering tillagd]." Som framgår av avsnitt lb. ovan, har dekanen gjort bedömningen att det under rådande förutsättningar inte går att göra en rättssäker prövning av doktorandens studiepresentation. Inga nya omständigheter har tillkommit som föranleder en annan bedömning. Lunds universitet håller ärendet under bevakning och den senaste informationen som Npof lämnat är att det finns en möjlighet att ärendet kan avgöras den 16 juni 2023. Även om ärendet skulle avgöras först i juni är inte en handläggningstid på cirka sex månader oskälig i relation till den utredning som är nödvändig för att göra bedömningen av studieprestationen rättssäker. Det finns inget som talar för att utredningen skulle genomförts snabbare om plagieringsfrågan hade hanterats av Lunds universitet inom ramen för ett disciplinärende.

Lunds universitet är förberett för att sätta ut en ny tid för disputationen så fort förutsättningarna för att göra en rättssäker materiellt korrekt prövning av doktorandens studieprestation föreligger. Som även nämndes inledningsvis pågår för närvarande en omprövning av beslutet mot bakgrund av det sakkunnigutlåtande som lämnats i Npof-ärendet.

Avslutningsvis kan därmed konstateras att JO:s uttalande inte utgör något hinder för att dra slutsatsen att handläggningstiden för ärendet varit förenlig med 9 § FL.

Anmälarens kommentarer

AA har i svar på lärosätets yttrande uppgett i huvudsak följande. Av yttrandet framgår att Lunds universitet nu betraktar den anmälan som inkom till rektorn 8 december 2022 som en anmälan om misstänkt vilseledande i den mening som avses i 10 kap. 9 § HF. Såvitt han känner till har doktoranden aldrig underrättats om att ett ärende om vilseledande vid bedömning av studieprestation är inlett, utan det har enbart varit fråga om ett ärende om avvikelse från god forskningssed. Det är möjligt att han har missat något bland de många mejl som gått fram och tillbaka i ärendet, men han misstänker att det som universitetet nu anför är en efterhandskonstruktion. Hänvisningen till JO 2009/10 s. 76 är otillfredsställande i förhållande till universitetets serviceskyldighet enligt FL.

Om ett ärende om vilseledande enligt 10 kap. HF har inletts och vilandeförklarats bör UKÄ ta ställning till såväl handläggningen av det ärendet (information till doktoranden) som handläggningstiden.

Vad gäller förutsättningarna för examination vill han anföra följande.

Det står klart att hela denna situation har skapat viss oro inom forskarsamhället i doktorandens ämne. Lunds universitet uppger att opponenter samt två av betygsnämndsledamöterna och en suppleant har tackat nej till respektive uppdrag, med hänvisning till att misstankarna om plagiering hindrar dem från att göra en korrekt bedömning av doktorandens studieprestation. Att dessa individer hoppar av är förstås olyckligt, men kan inte anses hindra examinationen. Universitetet hade i vanlig ordning bjudit in externa lärare (dvs. från andra lärosäten), vilket innebär att universitetet inte har arbetsledningsrätt gentemot vederbörande. Dessa lärare har därmed friheten att tacka nej till uppdraget, om de känner sig obekväma med det. Inom Lunds universitet finns dock anställd personal som är kompetent att examinera i matematik, och i brist på frivilliga externa lärare kan universitetet förväntas anordna en disputation helt med egen personal. I den situationen har universitetet arbetsledningsrätt, dvs. kan ålägga lärarna att utföra en arbetsuppgift även om den känns obekväma.

Universitetet anför vidare att doktorander inte har rätt att själva välja tidpunkt för disputationen. Detta stämmer till viss del. För doktoranden finns en individuell studieplan (ISP) med en tidsplan för forskarstudierna. Den tidsplanen utgör ett åtagande från universitetets sida, i den mening som avses i bland annat 6 kap. 30 § HF. Vidare framgår av 7 kap. 36 § HF ett krav att den studerande ska vara anställd som doktorand, alternativt ha annan studiefinansiering som ”kan säkras under hela utbildningen”. Detta bör tolkas avse utbildningen fram till och med disputation. Med andra ord ska en doktorand rimligen kunna förvänta sig att disputationen sker inom anställningstiden. Att så inte skedde i detta fall har haft förödande konsekvenser för doktorandens personliga situation och ekonomi. Om UKÄ anser att det var oundgängligen nödvändigt att ställa in examinationen bör man ta ställning till huruvida Lunds universitet borde ha säkrat förlängd finansiering för doktoranden, nu när examinationen dröjer betydligt över tiden på grund av händelser som doktoranden inte har kontroll över.

I övrigt vidhåller han att det inte var oundgängligen nödvändigt att ställa in disputationen i väntan på Npof:s beslut. Normal praxis vid misstanke om vilseledande är att examinationen inte avbryts, utan frågan om vilseledande hanteras vid sidan om examinationen, i den separata ordningen som föreskrivs i HF. Det saknar all trovärdighet att universitetet inte anser sig förmögen att internt bedöma en students studieprestation, inklusive eventuell misstanke om vilseledande.

Kompletterande utredning

UKÄ har inhämtat Npof:s beslut den 22 maj 2023 (dnr 3.2-22/0173 och 3.1-23/0027). Av beslutet framgår att NN inte gjort sig skyldig till oredlighet i forskning.

UKÄ har även hämtat in kompletterande uppgifter från Lunds universitets handläggare. Av dessa framgår att fakulteten omprövade vilandeförklaringen den 8 september 2023 och fattade beslut om tid och plats för disputationen trots att doktoranden fortfarande var

under utredning för plagiering i disciplinärendet. Vidare framgår att disputationen genomfördes den 29 september 2023 med godkänt resultat och att disciplinnämnden den 16 oktober 2023 beslutade att lämna anmälan om plagiering utan vidare åtgärd.

Rättslig reglering

För doktorsexamen krävs bland annat en godkänd doktorsavhandling som ska försvaras vid en offentlig disputation. Betyg ska sättas på doktorsavhandlingen. Detta framgår av 6 kap. 33–34 §§ HF. Betygsättningen av doktorsavhandlingen innebär en bedömning av doktorandens studieprestation.

Enligt 10 kap. 1 § första stycket 1 HF får disciplinära åtgärder vidtas mot studenter som med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid prov eller när en studieprestation annars ska bedömas. Ärenden om disciplinära åtgärder handläggs av en disciplinnämnd vid lärosätet (10 kap. 3 § HF). Grundad misstanke om sådan förseelse som anges i 1 § ska skyndsamt anmälas till rektor och rektor ska låta utreda ärendet (10 kap. 9 § HF). Av 40 § förvaltningslagen (2017:900), FL, jämförd med 12 kap. 3 § HF följer att en disciplinnämnds beslut om avstängning och varning får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Frågor om oredlighet i forskning prövas av en särskild nämnd, Npof (7 § första stycket lagen [2019:504] om ansvar för god forskningssed och prövning av oredlighet i forskning, LGO). Med oredlighet i forskning avses en allvarlig avvikelse från god forskningssed i form av fabricering, förfalskning eller plagiering som begås med uppsåt eller av grov oaktsamhet vid planering, genomförande eller rapportering av forskning (2 § LGO). I 13 och 14 §§ LGO finns regler om vilka åtgärder forskningshuvudmannen ska vidta om nämnden beslutar att det förekommit oredlighet i forskning. Reglerna innebär bland annat att forskningshuvudmannen ska återrapportera till nämnden vilka åtgärder huvudmannen har vidtagit eller avser att vidta med anledning av beslutet. Det är alltså det ansvariga lärosätet som ska bestämma vilka konsekvenser ett sådant beslut om oredlighet i forskning ska få för forskaren. Nämndens beslut i frågor om oredlighet i forskning får överklagas till allmän förvaltningsdomstol (21 § LGO). En högskola ska pröva andra misstänkta avvikelser från god forskningssed än de som ska prövas särskilt enligt LGO (1 kap 17 § HF).

Enligt 32 kap. 5 § RB får ett mål i allmän domstol förklaras vilande om det är av synnerlig vikt att en fråga, som är föremål för annan rättegång eller behandling i annan ordning, först avgörs, eller om handläggningen möter något annat hinder av längre varaktighet.

Någon motsvarighet till denna bestämmelse finns inte i FL. Högsta förvaltningsdomstolen har dock fastslagit att institutet vilandeförklaring är möjligt att tillämpa även på förvaltningsrättens område (RÅ 2005 ref. 33). JO har därefter uttalat att detta inte medför att möjligheten att fördröja avgöranden i förvaltningsärenden har utvidgats. För förvaltningsmyndigheterna gäller enligt 9 § FL den grundläggande principen att ett ärende ska hand-

läggas så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt utan att rättssäkerheten efterstås. Det innebär att dröjsmål kan tolereras endast om det är oundgängligen nödvändigt för att avgörandet ska grundas på ett tillfredsställande underlag. Om ärendet vilandeförklaras ska parten också informeras om anledningen till fördröjningen och i möjligaste mån ges en prognos om när ett slutligt beslut kommer att fattas (jfr JO 2009/10 s. 76).

Universitetskanslersämbetets bedömning

UKÄ granskar, i sin egenskap av tillsynsmyndighet, om lärosätena följer de författningar som gäller för verksamheten och om studenternas samt andra enskildas rättssäkerhet i förhållande till högskolesystemet tillgodoses.

Bakgrund

Ärendet gäller en doktorand som anmäldes för plagiering av sin tidigare huvudhandledare. Eftersom doktoranden var antagen till och bedrev utbildning på forskarnivå var han en student i HF:s mening (1 kap. 4 §). På grund av att doktoranden genomgick forskarutbildning och hade deltagit i forskning anses doktoranden, i detta fall, även ha varit forskare i den mening som följer av 4 § LGO (se författningskommentaren, prop. 2018/19:58, s. 102).

Nämnden för prövning av oredlighet i forskning (Npof) beslutade den 14 oktober 2022 att doktoranden inte hade gjort sig skyldig till oredlighet i forskning efter att han anmälts för plagiering. Skälet för beslutet var att det avhandlingsmanus som anmälan avsåg var opublicerat och inte i sin slutliga form. Doktorandens avhandling har efter detta publicerats och en ny anmälan mot doktoranden för plagiering inkom till Npof från doktorandens tidigare huvudhandledare. Detta ledde till att dekanen för den naturvetenskapliga fakulteten vid Lunds universitet den 23 januari 2023 fattade ett beslut med rubriken "Inställd disputation i ämnet matematik (2023-01-27)".

Lunds universitets åtgärder med anledning av den tidigare huvudhandledarens andra anmälan om plagiering

Genom den andra anmälan till Npof kom det till Lunds universitets kännedom att den tidigare huvudhandledaren ansåg att doktoranden i den publicerade doktorsavhandlingen gjort sig skyldig till plagiering. Frågan blev då för universitetet vilka åtgärder detta borde leda till. Av dekanens beslut om vilandeförklaring den 23 januari 2023 framgår följande. Efter Npof:s beslut den 14 oktober 2022 bestämdes att disputationen skulle äga rum den 27 januari 2023. När anmälan från den tidigare huvudhandledaren blev känd inhämtade fakulteten underlag för att bedöma om disputationen skulle ställas in. Doktorand, handledare, opponent och betygsnämndens ledamöter yttrade sig. Slutsatsen efter denna utredning blev att det inte gick att göra en korrekt bedömning av studieprestationen innan plagieringsfrågan var avgjord.

Dekanen beslutade att ställa in disputationen med följande motivering:

Utredningen i ärendet visar att den tydlighet avseende vilka delar av avhandlingen som doktoranden försvarar som sitt eget arbete, som är förutsättning för att kunna genomföra en korrekt bedömning av en doktorands studieprestation, inte föreligger, samt att ett tydliggörande i denna fråga kräver att plagieringsfrågan avgörs först. Eftersom plagieringsfrågan ska avgöras av Npof, är det oundgängligen nödvändigt att ställa in disputationen i väntan på ett avgörande från Npof för att bedömningen ska vila på ett tillfredsställande underlag.

Motiveringen visar att dekanen ansåg att det var Npof:s bedömning av om plagiering förekommit eller inte som var avgörande för att doktorandens studieprestation skulle kunna bedömas. Detta bekräftas av följande påpekande i dekanens motivering:

Att ställa in disputationen innebär inte en bekräftelse på att doktoranden skulle vara skyldig till det han anklagas för. Tvärtom är det så att disputationen ställs in för att undvika att hamna i en diskussion om huruvida doktoranden gjort sig skyldig till plagiering, eftersom den frågan är upp till Npof att bedöma. Om doktoranden skulle fällas till ansvar för plagiering uppkommer frågan om doktoranden genom plagieringen också försökt att vilseleda betygsnämnden i samband med att hans studieprestation skulle bedömas vid disputationen. Skulle denna fråga uppstå kommer fakulteten att vara skyldig att se till att ärendet anmäls till rektor.

Universitetets skäl för att invänta avgörandet från Npof

Högskoleförordningens regler om disciplinära åtgärder innebär en skyldighet att, vid grundad misstanke om att en doktorand försökt att vilseleda när en studieprestation ska bedömas, skyndsamt anmäla till rektor. Rektor har sedan en skyldighet att låta utreda ärendet. Lunds universitet har i sitt yttrande till UKÄ uppgett att misstankarna togs emot av rektor den 8 december 2022. Rektor avstod, enligt yttrandet, från vidare handläggning av disciplinärendet ”i enlighet med principen om att samma fråga inte ska prövas i flera olika instanser”. Samma princip åberopas i yttrandet som skäl för att ställa in disputationen.

Lunds universitet har i yttrandet uttalat att ”Principen om att samma fråga inte ska prövas i flera olika instanser är en allmän processrättslig princip och dess tillämplighet inom förvaltningsrätten är etablerad (se JO 2009/10 s. 76 på sidan 79).” JO:s uttalande gällde dock möjligheten att använda vilandeförklaring inom förvaltningsrätten:

Enligt 32 kap. 5 § rättegångsbalken får ett mål vid en allmän domstol förklaras vilande under vissa i lagrummet angivna förutsättningar. Någon motsvarande regel finns inte vare sig i förvaltningsprocesslagen (1971:291) eller förvaltningslagen (1986:223). Ingen av dessa lagar – och allra minst den kortfattade förvaltningslagen – är emellertid avsedd att på ett uttömmande sätt reglera förfarandet. En rättsutveckling genom praxis är förutsedd. I rättsfallet RÅ 2005 ref. 33 har Regeringsrätten således utan särskilt lagstöd ansett sig kunna vilandeförklara ett mål i avvaktan på att EG-domstolen meddelat ett av annan domstol (HD) begärt förhandsavgörande. Institutets existens inom förvaltningsrätten är därmed numera fastslagen.

JO konstaterade därefter att för förvaltningsmyndigheter gäller den grundläggande principen att varje ärende där någon enskild är part ska handläggas så enkelt, snabbt och

billigt som möjligt utan att säkerheten eftersätts (enligt den då gällande regeln i förvaltningslagen). Det innebär, enligt JO, att dröjsmål kan tolereras endast om det är oundgängligen nödvändigt för att avgörandet ska vila på ett tillfredsställande underlag. Det ”institut” som avses är alltså vilandeförklaring vilket inte är samma sak som en princip om att samma fråga inte ska prövas i flera olika instanser, s.k. *litis pendens*.

Såväl beslutet den 23 januari 2023 som yttrandet till UKÄ ger uttryck för att det är universitetets uppfattning att det funnits ett formellt hinder på grund av Npof:s prövning av plagieringsfrågan. Lunds universitet tycks alltså mena att lärosätet på grund av *litis pendens* varit förhindrat att pröva examinations- och disciplinärendena innan Npof hade avgjort om plagiering förekommit eller inte. Något annat stöd för denna uppfattning än hänvisningen till JO:s uttalanden har universitetet inte framfört.

Det är visserligen så att de bedömningar som skulle göras i de tre olika ärendena i viktiga delar var mycket lika. Men det går inte att bortse från att den prövning som skulle göras i ärendena inte avsåg samma sak. Det måste också beaktas att det var fråga om olika slags myndigheter som skulle tillämpa olika rättsregler (jfr JO 1983/84 s 345). Npof skulle främst bedöma om plagieringen var av sådan art att oredlighet i forskning förelåg, dvs. en allvarlig avvikelse från god forskningssed i form av plagiering som begåtts med uppsåt eller av grov oaktsamhet vid planering, genomförande eller rapportering av forskning. Betygsnämnden skulle bedöma doktorandens studieprestation. Disciplinnämnden skulle ta ställning till om doktoranden försökt att vilseleda när studieprestationen skulle bedömas.

Mot den bakgrunden är det inte möjligt att upprätthålla någon princip om att disciplinnämnden och betygsnämnden vid Lunds universitet skulle ha varit bundna av Npof:s bedömning av plagieringen. Det kan tilläggas att det inte heller finns några föreskrifter i lag eller annan författning som ger stöd för ett antagande om en sådan bundenhet (jfr JO 1983/84 s 345). En följd av detta är att en pågående prövning hos Npof inte hade hindrat att Lunds universitet prövade sina ärenden.

Trots att det inte fanns något formellt hinder mot att Lunds universitet prövade sina ärenden kan det hävdas att det vore olyckligt om universitetet och Npof kom fram till olika slutsatser. Lunds universitet valde att vilandeförklara disputationens ärendet för att invänta Npof:s prövning. Som redogjorts för ovan under rubriken ”Rättslig reglering” får ett ärende vilandeförklaras endast om det är oundgängligen nödvändigt för att avgörandet ska grundas på ett tillfredsställande underlag. Som tidigare konstaterats har det i detta fall varit fråga om olika myndigheter som skulle tillämpa olika rättsregler och göra olika prövningar. Med hänsyn till det och till doktorandens intresse av och förvaltningslagens krav på snabb handläggning, ifrågasätter UKÄ att det var oundgängligen nödvändigt att vilandeförklara ärendena.

Med tanke på de komplicerade juridiska bedömningar och övriga överväganden som krävs på grund av de nationella regelverken, avstår dock UKÄ från att kritisera Lunds universitet för att den naturvetenskapliga fakulteten grundade beslutet den 23 januari

2023 på uppfattningen att fakulteten varit förhindrad att genomföra disputationen på grund av Npof:s prövning. UKÄ utgår från att universitetet beaktar de uttalanden UKÄ gör i detta ärende i liknande fall i framtiden.

Ärendet avslutas med dessa besked.

Beslut i ärendet har fattats av ställföreträdande myndighetschefen Annika Pontén efter föredragning av seniora verksjuristen Carl Braunerhielm i närvaro av avdelningschefen Christian Sjöstrand, verksamhetsstrategen Per Westman och chefen för kommunikationsfunktionen Martin Wincent.

Annika Pontén

Kopia till:

AA

BB